

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aljaž Zorko

Primerjalna analiza obrambnih sistemov Slovenija–Hrvaška 1991

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aljaž Zorko
Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

Primerjalna analiza obrambnih sistemov Slovenija – Hrvaška
1991

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvala

Najprej bi se rad najlepše zahvalil svojemu mentorju doc. dr. Damijanu Guštinu za sprejetje mentorstva, strokovno svetovanje, potrpežljivost in spodbudo pri nastajanju diplomskega dela.

Hvala tudi tebi, Sabina, da me sprejemaš takšnega, kot sem. V vseh mojih vzponih in padcih si verjela vame, me optimistično spodbujala ter mi nesebično pomagala.

Iskrena hvala tudi moji mami, očetu in sestri za vso podporo in finančno pomoč pri študiju.

Hvala vsem sošolcem in prijateljem za najlepše dneve v času študija.

Hvala tudi vsem ostalim, ki ste mi vsa ta leta stali ob strani.

Primerjalna analiza obrambnih sistemov Slovenija – Hrvaška 1991

Slovenija in Hrvaška sta vstopili v leto 1991 polni pričakovanj na eni in strahu na drugi strani. Na poti k samostojnosti in neodvisnosti iz prej skupne države SFRJ sta izvedli plebiscit, organizirali volitve, sprejemali ustavno-pravne akte, zakone in ustanavljali oborožene sile. Lahko trdimo, da sta se obrambna sistema držav vzpostavila z medsebojno pomočjo, saj lahko opazimo številne podobnosti v zapisih obeh ustav, oblikovanih in sprejetih zakonih, povezanih z obrambnim sistemom, nalogah posameznih političnih teles kot tudi v tajnem organiziranju in oboroževanju svojih obrambnih sil. Na drugi strani jih je vseskozi in z vsemi sredstvi poskušalo ustaviti predsedstvo SFRJ z močno oboroženo in številčno vojsko, imenovano Jugoslovanska ljudska armada. Kljub vojaškim in političnim grožnjam sta 25. 6. 1991 stopili vsaka na svojo samostojno in neodvisno pot. Tudi velike evropske države so ugotovile, da Jugoslavija kot takšna ni več zmožna preživetja, in z mednarodnopravnimi priznanji potrdile novi dve državi v evropski družini.

Ključne besede: SFRJ, JLA, samostojnost, Republika Slovenija, Republika Hrvaška.

A comparative analysis of Slovenian and Croatian defense systems in 1991

Slovenia and Croatia entered the year 1991 full of hopes on one hand and fears on the other. On their way towards sovereignty and independence from the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY), they held a plebiscite, organized elections, adopted constitutional legal acts and laws and established armed forces. There are many similarities in both constitutions, formed and adopted laws concerning defense systems, tasks of individual political bodies and secret organization and armament of their armed forces, which indicate that the development of Slovenian and Croatian defense systems was based on mutual help. On the other hand, the SFRY presidency with its heavily armed and large army, known as the Yugoslav People's Army (JPA), continuously and with all means suppressed both defense systems. Despite military and political threats, Slovenia and Croatia started their own way of independence and sovereignty on June 25th 1991. Furthermore, big European countries realized that Yugoslavia is no more capable of surviving and, according to the international law, they recognized Slovenia and Croatia as independent states.

Keywords: SFRY, YPA, sovereignty, Republic of Slovenia, Republic of Croatia.

KAZALO

1 UVOD	6
1.1 Predmet in cilj diplomske naloge	7
1.2 Metodološki okvir naloge.....	7
1.3 Hipoteza	7
1.4 Struktura naloge	7
2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV IN KRATIC	8
3 VOJAŠKI SISTEM SFRJ IN NJEGOV PROPAD	10
4 REPUBLIKA SLOVENIJA	14
4.1 Ustava Republike Slovenije	15
4.2 Obrambni sistem Republike Slovenije	16
4.3 Zakon o obrambi in zaščiti	18
4.4 Oborožene sile	19
4.5 Nacionalni varnostni sistem Republike Slovenije	20
5 REPUBLIKA HRVAŠKA	22
5.1 Ustava Republike Hrvaške	23
5.2 Obrambni sistem Republike Hrvaške	24
5.3 Zakon o obrambi	25
5.4 Oborožene sile	26
5.5 Nacionalno varnostni sistem Republike Hrvaške	29
6. SLOVENSKO –HRVAŠKI VOJAŠKI SPORAZUM	31
7 PRIMERJALNI OBRAMBNI SISTEM SLOVENIJA–HRVAŠKA 1991	32
8 SKLEP	35
9 LITERATURA	36
Priloga A: Mednarodno priznanje Republike Hrvaške	40
Priloga B: Mednarodno priznanje Republike Slovenije	41

1 UVOD

Čeprav sta državi Slovenija in Hrvaška komajda polnoletni, sta idealni za preučevanje procesov od nastanka prvih temeljev države do same izgradnje le-te, saj sta se državi osamosvojili iz prej skupne države SFRJ, poleg vsega pa sta neodvisnost razglasili obe istega dne leta 1991.

Diplomsko delo posledično opisuje podobni zgodbi s podobnim začetkom in enakim koncem. Vsebinsko bo poudarek najprej na bivši skupni državi SFRJ in njenem zaključnem obdobju. V nadaljevanju se bom lotil posebej slovenske poti iz bivše skupne države do samostojnosti, njenega obrambnega, nacionalnega sistema do končne zapisane ustave, ter na drugi strani prikazal prav tako celoten precej podoben potek hrvaške strani s seveda njenimi značilnostmi.

Varnost države je v vseh družbah na primarni stopnji delovanja bodisi države, skupnosti ali posameznika. Danes se vsakodnevno v medijih, radiu, internetu ipd. srečujemo s protidružbenimi pojavi in odkloni, ki rušijo ali spodkopavajo pravila družbenega življenja, človeških vrednot ipd. Našteti elementi potrebujejo zaščito in zagotovilo v kar se da največji meri vsakdana. Ta sistem družbene samozaščite in vsakodnevne varnosti nas danes ščiti pred negativnimi oblikami nasilja, nereda, strahu, zmede in navsezadnje tudi krize, ki smo je deležni danes, ter nas s kazensko-pravnimi in drugimi normami varuje. Tako moramo pogledati v sam začetek, temelj, nastanek države, da bomo lažje razumeli, kako dolga pot nas vodi do želenih družbenih rezultatov, ki so predpogoj za nadaljnjo učinkovito delovanje in smeri, v katere se želimo razviti.

»S sprejetjem Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 25. junija 1991 je Slovenija postala neodvisna država. To je veljalo tudi za Republiko Hrvaško, ki je svojo samostojnost razglasila istega dne kot Slovenija. Obe državi sta priznali druga drugo, še nekaj časa pa ju ni priznala nobena druga država« (Fischer in drugi 2005, 1338).

1.1 Predmet in cilj diplomske naloge

Predmet analize in cilj obravnave diplomskega dela je analiza primerjave obrambnih sistemov sosednjih držav Slovenije in Hrvaške v letu 1991, umestitev nacionalne varnosti in civilno-vojaškega razmerja v posamezni državi kot produkt osamosvajanja ter interpretacija podatkov.

1.2 Metodološki okvir naloge

Pri nastajanju diplomskega dela sem uporabljal zgodovinsko primerjalno metodo in metodo analize formalnih in sekundarnih (knjižnih in spletnih) virov. Pri nastajanju slednjega namreč ne obstaja nekakšen začrtan okvir, temveč je pomembnejša iznajdljivost vodilnih in njihovo mišljenje, mišljenje javnosti ter predpogoji, da je začrtan cilj sploh izvedljiv. Iskal sem v slovenskih, hrvaških in tujih virih.

1.3 Hipoteza

Hipoteza, ki jo bom skozi diplomsko delo poskušal potrditi ali ovreči v zaključnih razmišljanjih, se glasi: »Obrambna sistema Slovenije in Hrvaške sta se izoblikovala izolirano, brez pomoči svetovnih sil. Z zelo omejenimi sredstvi pa sta državi enako uspešno odbili napade agresorja JLA.«

1.4 Struktura naloge

V diplomskem delu se bom vsebinsko najbolj posvetil trem delom, in sicer bom najprej razdelal začetek trenj znotraj skupne bivše države SFRJ in njen končen razpad. Nato bom razložil obrambna sistema Slovenije in Hrvaške, njune težnje k osamosvojitvi, njun začetek, potek in končno razglasitev. Razložil bom nacionalno-varnostno strukturo obeh držav in temeljne listine, sprejete leta 1991. Poleg omenjenih glavnih tez pa bom v uvodnem razmišljanju in metodoloških izhodiščih skozi celotno delo poskušal odgovoriti na zastavljeno hipotezo ter strnil analize predhodnih poglavij v končno analizo, imenovano sklep.

2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV IN KRATIC

Obrambni sistem: Obrambni sistem je organizacija sil in sredstev za opravljanje obrambnih funkcij družbe pred različnimi viri ogrožanja od znotraj ali zunaj. Posledično posamezni deli omenjenega ustroja delujejo v soodvisnosti s ciljem zagotovitve varnosti državljanom v najširšem smislu.

Tako opredeljen sistem v družbi ne more obstajati kot samostojna entiteta, ampak vedno kot značilna dejavnost. Obrambna dejavnost se nanaša na družbeni razvoj, ki pa mora biti organiziran skozi sistem (Grizold 1991, 165–166).

Obramba, zaščita sodobne države, temelji na koncepciji, doktrini, sistemu, strategiji, oblikovani v skladu z ustavo ter politično in ekonomsko ureditvijo sodobne države.

Varnost: »Varnost lahko opredelimo kot stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duhovni in duševni gmotni obstoj posameznika in družbene skupnosti v razmerju do drugih posameznikov, družbenih skupnosti in narave« (Grizold 1992, 63).

Sodi med že prej omenjene temeljne družbene vrednote in jo lahko opredelimo kot dejavnost države za vnaprejšnjo pripravo pred viri ogrožanja v družbi, predstavlja pa tudi skupek vseh ukrepov, dejavnosti in ravnanj, ki so namenjene vzpostavitvi in delovanju nacionalno-varnostnega sistema s ciljem zagotovitve notranje in zunanje varnosti. Pomeni pa konkretizacijo političnih, organizacijsko-tehničnih in drugih načel varnostne politike v širšem smislu (Grizold 1999, 36–37).

Oborožene sile: »Oborožene sile so specializirana oborožena formacija države, organizirana in pripravljena za izvajanje oboroženega boja« (Grizold 1999, 44).

Splošna sociološka definicija oborožene sile opredeljuje kot posebno družbeno organizacijo, ki je vnaprej usposobljena in opremljena za vodenje in izvajanje oboroženega boja. Prav tako jih lahko označimo kot inštrument države, ki je nosilec pravic organiziranja oboroženih sil in pravice odločanja o njeni uporabi. To pravico pa v imenu države in ljudstva uporablja vladajoča elita za uresničevanje svojih interesov (prav tam, 44).

Teritorialna obramba (TO): Teritorialna obramba je bila ena izmed dveh komponent enotnih oboroženih sil Socialistične federativne republike Jugoslavije, ustanovljena s sprejetjem novega zakona o ljudski obrambi, februarja 1969.

Formacijsko je bila organizirana v vsaki republiki, ki je nad njo nosila tudi delno pristojnost. Financirala se je iz občin in delovnih organizacij. Z ustavnimi spremembami 1971 in 1974 je postala poglavitna oborožena sestavina splošnega ljudskega odpora, sodelovala pri zaščiti in reševanju ob naravnih in drugih nesrečah kot tudi pri preprečevanju in odpravljanju izrednih razmer. Njen najvišji organ se je imenoval Republiški štab Teritorialne obrambe, RŠTO (Fischer in drugi 2005, 1076).

JLA: njen začetek sega v leto 1951, ko se Jugoslovanska armada (JA) preimenuje v Jugoslovansko ljudsko armado. Do leta 1968 je bila priznana kot edina oborožena sila Jugoslavije z nalogo zagotavljanja poleg neodvisnosti, nedotakljivosti in neokrnjenosti državnega ozemlja tudi ustavno ureditev SFRJ. Oblikovali so jo trije rodovi, in sicer kopenska vojska, mornarica in letalstvo. Zaradi izjemne vojaške moči je njen vpliv segal v notranje politične zadeve, saj je funkcionirala kot sedma republika z lastno partijsko organizacijo brez nadzora parlamenta in javnosti. Brez ugovora so bile upoštevane vse proračunske zahteve JLA, kar jo je odražalo kot najdražjo in največjo državno institucijo. Leta 1991 je imela okoli 200.000 pripadnikov v redni sestavi in več kot 1.000.000 v rezervi (Repe 2002, 197–204).

KRATICE:

TO: Teritorialna obramba

JLA: Jugoslovanska ljudska armada

SFRJ: Socialistična federativna republika Jugoslavija

3 VOJAŠKI SISTEM SFRJ IN NJEGOV PROPAD

Povojni vojaški sistem je temeljil na Jugoslovanski ljudski armadi. Jugoslovanska ljudska armada je nastala iz NOV¹ in POS² marca 1945. Le-ta je bila v duhu zamišljena kot boljševiška ter monolitna. Predvsem je bila podobna Rdeči armadi iz Sovjetske zveze. Osnovne značilnosti brigad so se odražale v naslednjih karakteristikah:

- uveljavitev po poreklu tuje nadsocialne marksistične-leninistične ideologije,
- ateizma,
- teritorialnega novačenja vojakov in starešin.

O začetku JLA lahko govorimo, ko se je le-ta reorganizirala. Razdelimo jo na štiri glavne smeri:

- Jugoslovanska kopenska vojska,
- Jugoslovanska vojna mornarica,
- Jugoslovansko vojno letalstvo,
- Teritorialna obramba.

Slika 3.1: Grbi pomembnejših zvrsti oboroženih sil.

Jugoslovanska
kopenska vojska

Jugoslovanska vojna
mornarica

Jugoslovansko vojno
letalstvo

Teritorialna
obramba

Vir: Wikipedia (2011b).

Svoj čas, po drugi svetovni vojni, je bila med močnejšimi armadami v Evropi. Bila je poklicno naborna vojska bivše SFRJ. Vojska je vpoklicevala nabornike, 18-letne stare fante, ki so bili sposobni služiti v vojski.

¹ Narodnoosvobodilna vojska

² Partizanski odredi Jugoslavije

V povojnem obdobju je leta 1947 štela kar 800.000 pripadnikov (Špegelj 2001, 37). Orožje, ki ga je sprva posedovala JLA, je bilo zaplenjeno v drugi svetovni vojni, izdelovali pa so tudi svoje lastne izvedbe, ki jih je proizvajala Crvena zastava iz Kragujevca.

Da je Jugoslavija vzpostavila monističen politični red, je morala biti vojska organizirana kot aktivno orodje za nasilje. Ker pa se je vojska zgledovala po Sovjetski zvezi (SZ), je bila oblikovana tako, da je bilo v vojski prepovedano delovanje vseh organizacij, razen KPJ-ZKJ in mladinske transmisije. Prav tako JLA ni dovolila pretoka javnih informacij, s čimer je bila onemogočena vsakršna javna razprava. Armada je imela znotraj vojaško obrambnega sistema torej dominantno in monopolno vlogo, kjer pa se je vpliv le še krepil s poslabševanjem odnosov s SZ. Odnosi med Jugoslavijo in SZ so se povezovali in razdruževali. V letu 1968 je prišlo do napada na Češkoslovaško, kjer je SZ pokazala svojo moč in nevarnost. Ker je bila armada takrat decentralizirana in neprimerno organizirana, se je morala prisiliti v reorganizacijo. To je pomenilo, da sprejme koncept splošne ljudske armade, ki je imela že okoli milijon pripadnikov. Slednja bi se naj financirala sama, vodila v republikah, podrejenost armadi pa je bila predvidena samo v primeru neposredne nevarnosti (Bebler 1991, 983–997).

To ima za posledice nadaljnji razvoj JLA. Posledično izgubi monopol nad obrambo in je ena od dveh komponent novoimenovanih oboroženih sil Jugoslavije. Dvodelne oborožene sile (OS) sta sestavljali Jugoslovanska ljudska armada in Teritorialna obramba (TO). Prva je namreč predstavljala centralizirano federalno stalno vojsko, medtem ko je bila TO mišljena kot teritorialna komponenta OS s podrejenim statusom. Organizacija TO je temeljila na republiškem principu in je bila odgovorna njenim političnim strukturam, vendar je lahko vsebovala slovenski jezik in njena pripadnost se je počutila slovensko. Kot take jih je sprejemalo tudi prebivalstvo. Z zasnovo TO je jugoslovansko vodstvo republikam pravzaprav omogočilo omejeno razpolaganje z oboroženo silo. Njeno utrditev pa so od leta 1971 do 1974 povzročile ustavne spremembe in jo postavile v položaj poglobitve oborožene sestavine splošnega ljudskega odpora (Fischer in drugi 2005, 1074–1078).

V osemdesetih letih je v skupni državi prišlo do družbene in gospodarske krize, ki je močno vplivala na vojaške strukture z zniževanjem proračuna. Prav tako je leta 1981 prišlo do notranjega konflikta na Kosovu, kjer je albansko prebivalstvo z nenasilno umiritvijo zaustavil JLA ter TO na Kosovu odvzela orožje. Ker se je na ta način pokazal mogoč notranji sovražnik, na katerega jugoslovanski vrh ni bil pripravljen, je bila zopet potrebna

reorganizacija JLA. Zaradi nasprotovanja političnih vodstev republik se je slednja izvedla šele leta 1987 s konceptom vojskovališč in s tem TO trdneje vpela v poveljstva JLA (prav tam, 1184–1185).

Na slabe odnose med republikami je vplivala tudi neenakomerna razvitost, saj je bil BDP v Sloveniji višji za 78 % in na Hrvaškem 28 % višji od jugoslovanskega povprečja (Goldstein 2003, 353).

Posledično so se začeli ob koncu osemdesetih let zapletati odnosi med Slovenijo in JLA oziroma med slovenskim političnim vodstvom ter vodstvom drugih republik na eni in vojaškim vrhom na drugi strani. Vojaški vrh je vse bolj sumničavo gledal na slovenske politike in njene reforme, kar je preraslo v odklonilen, celo sovražen odnos. Takratni obrambni minister Mamula je na seji komiteja ZKJ v JLA leta 1987 napovedal odločen spopad z vsem, kar ogroža temelje države. Zavzel se je za unitarizem, kajti »delitve in zapiranje ob istočasnem razraščanju sovraštva do drugih narodov so kontrarevolucionarno ravnanje«, kar je pomenilo ohranitev Jugoslavije tudi za ceno vojaškega udara (Fischer in drugi 2005, 1186).

Do velikega zasuka v slovenski politiki je prišlo leta 1988 z aretacijo četverice javnih kritikov JLA: Janeza Janše, podoficirja Ivana Borštnerja, novinarja Mladine Davida Tasića in urednika Mladine Franca Zavrla. Slednji se je izognil aretaciji tako, da se je umaknil v psihiatrično bolnišnico. Začela so se množična protestna zborovanja v podporo četverici, ki so jo kljub negodovanju množic obtožili. Odzivi ljudske volje proti početju JLA so prerasli iz zadržano pozitivnega odnosa v odklanjanje njenega početja (Fischer in drugi 2005, 1188–1191).

Leta 1990 JLA posreduje z novo doktrino Teritorialne obrambe, s katero imobilizira TO. Odvzame ji velik del orožja, prav tako pa se zmanjša število pripadnikov, s čimer Teritorialna obramba v Sloveniji močno oslabi. Istega leta je pod vodstvom Antona Krkoviča začela nastajati nova skrivna organizacija imenovana Manevrska struktura Narodne zaščite (MSNZ), ki je delovala pod organizacijo Narodne zaščite. Delovala je po neformalnih kanalih in kmalu zajela vse veje organov. Njena naloga je bila zbiranje in shranjevanje orožja na varnih krajih, vanjo pa so se vključevali člani TO in milice, ki je do septembra leta 1990 štela že 22.000 pripadnikov.

Prav tako je bila TO razorožena na hrvaški strani, kar je pomenilo, da je bil za izoblikovanje obrambne strategije potreben nov vzvod. Slednjega so poimenovali Zbor narodne garde, in je deloval po podobnem principu kot slovenska MSNZ.

Z imenovanjem novega v.d. poveljnika RŠTO Janeza Slaparja je TO zopet prešla pod nadzor slovenskega državnega vrha, vanjo pa vključila do tedaj skrivno MSNZ. Slovensko kot hrvaško vojaško vodstvo je počasi začelo s projektom izdelave lastnega zakona o obrambi in s tem tudi lastnega obrambnega sistema. Zakon o obrambi in zaščiti (Ur. l. RS, št. 15/1991) ter Zakon o vojaški obveznosti (Ur. l. RS, št. 18/1991) sta bila v Sloveniji dokončno sprejeta marca 1991. Na ta način sta zrasla dva učna centra na Igu in v Pekrah pri Mariboru. Prvi vojaki so zvestobo in pripadnost Republiki Sloveniji prisegli 2. junija 1991. Sprejetje Zakona o obrambi je na hrvaški strani uspelo junija 1991 (Guštin 2008, 95–110).

Po večstrankarskih volitvah sta obe državi razglasili samostojnost in neodvisnost junija 1991 s ciljem razvoja demokracije. Na hrvaški strani so bile prve demokratične volitve izvedene maja in junija, na katerih je z 42 % zmagala Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) na čelu s predsednikom Franjo Tuđmanom. (Goldstein 2003, 378) V Sloveniji so večstrankarske volitve pripadle koaliciji Demosa³, za predsednika predsedstva pa je bil izvoljen Milan Kučan.

Razglasite samostojnosti in odcepite od SFRJ sta se obe državi uresničili 25. 6. 1991. Kmalu zatem je Slovenijo in Hrvaško pričakala agresija JLA, v kateri sta plačali davek za ceno neodvisnosti in lastne države.

Republika Hrvaška je v tej vojni plačala bistveno višjo ceno kot Republika Slovenija, saj je na njenem ozemlju živela manjšina Srbov. V vojaškem strateškem pogledu so nasprotno stran sestavljali hrvaški Srbi, JLA in paravojaške prostovoljske formacije iz Srbije. V nadaljevanju hrvaška stran dolgo ni imela izdelane obrambne strategije, nagibala pa se je k reševanju krize s čim manj žrtvami. Iz začetne strategije vseljudske obrambe je prešla kasneje v strategijo državne obrambe s strogo centralizacijo in profesionalizacijo. Vojna na Hrvaškem se je končala s popolnim porazom srbske strani po štirih letih bolj ali manj intenzivnih oboroženih spopadov (Tatalovič 1997, 99–118).

³ Demos: Demokratična opozicija Slovenije

4 REPUBLIKA SLOVENIJA

»Z rojstvom dobi človek pravico do sanj. Z delom dobi pravico, da zbližuje življenje in sanje. Mi smo včeraj povezali oboje. Zase, za mnoge rodove Slovencev, ki so nekoč sanjali te iste sanje, in za prihodnje rodove, ki bodo na teh sanjah gradili nov svet⁴« (Kučan v Blažič 2006, 6).

»Z volitvami in konstituiranjem večstrankarske skupščine ter vseslovensko plebiscitarno odločitvijo za samostojnost in neodvisnost Slovenije, 23. decembra 1990, so bile dane formalne možnosti in okvir osamosvojitvenega procesa, ki so v dveh letih pripeljale do samostojne, neodvisne in mednarodno priznane države, Republike Slovenije. Slovenci smo po več kot sedmih desetletjih skupnega bivanja zapustili jugoslovansko državo, ki se ni znala in ne hotela demokratizirati in modernizirati, svojim narodom pa zagotoviti nacionalne pravice« (Blažič 2006, 6).

Tako smo 26. 6. 1991 stopili na pota suverene države slovenskega naroda in uveljavitvi demokratične pluralistične države z ekonomsko, socialno, kulturno, gospodarsko, politično in pravno svobodo.

Ker pa nadaljevanje ne prinaša konca tako slikovito srečne podobe, temveč njegov začetek, se je moral državni vrh z vsemi sredstvi diplomacije še močneje boriti. S tem je prerasel okvire Jugoslavije in ogrozil evropsko ureditev, zgrajeno z mirovnimi sporazumi. Evropo je bilo namreč strah, da bi odcepitev Slovenije povzročila množične požare ali zahteve po narodni emancipaciji drugod po zahodnih državah. Na ta način je EGS⁵ nemudoma vsilila premirje obema stranema. Odločilen je bil dogovor na Brionih med Slovenijo in zveznim predsedstvom, pod budnim očesom predstavnikov EGS. Kljub navideznemu porazu Slovenije federaciji ni bilo dovoljeno izkoristiti njene vojaške premoči, in prisiljena v dogovarjanje ni uspela poiskati primerne rešitve, saj je bila v tem času notranje močno razklana. Odločila se je, da Slovenijo izvzame iz načrtov velike Srbije, in da se jugoslovanska armada v celoti umakne iz Slovenije. Tako je lahko formalno nadaljevala svojo pot in sprejela svojo novo ustavo. Kmalu, vendar ne takoj, je bila Slovenija deležna prvih priznanj s strani Vatikana in Nemčije, kasneje tudi ostalih (Bučar 2007, 309–317).

⁴ Iz govora predsednika Predsedstva republike Slovenije Milana Kučana na slovesnosti 26. junija 1991

⁵ Evropska gospodarska skupnost

4.1 Ustava Republike Slovenije

Pred sprejetjem nove ustave⁶ decembra 1991 je veljala ustava iz leta 1974. Slednja je bila z amandmaji in določili temeljito dopolnjena v letih 1989, 1990 in 1991, kar je Sloveniji sicer prineslo večjo suverenost, vendar še vedno pod jugoslovanskim ustavnopravnim sistemom. Odločitev za novo ustavo je bila sprejeta maja 1990 ter pripravljena in predlagana za sprejetje do konca leta 1990. Podlaga nove ustave sta bili t.i. pisateljska ustava iz leta 1988 in t.i. Demosova ustava iz marca 1990. Zaradi številnih nastalih političnih zapletov, sprejetje v načrtovanem roku ni bilo mogoče.

Da proces slovenskega osamosvajanja ne bi bil ogrožen, se je slovenski politični vrh odločil za predlog za izvedbo plebiscita. Volja ljudstva je bila jasna in želja po neodvisnosti uresničena junija 1991. Predsednik skupščine RS in hkrati tudi predsednik komisije za pripravo ustave France Bučar je ob sprejemanju najpomembnejšega pravnega akta poudaril bistvo procesa demokratizacije in osamosvojitve Slovenije. Hkrati je povedal tudi, da je ta proces potekal nenasilno in dosledno v skladu z ustavno ureditvijo. Slednja je bila sprejeta in objavljena 28. 12. 1991 v Uradnem listu RS št. 33/1991 (Fischer in drugi 2005, 1363–1364).

V splošnih opredelitvah ustave lahko zasledimo, da je Republika Slovenija demokratična republika ter pravna in socialna država (Ustava RS, 1. in 2. člen). Da ima oblast v Sloveniji ljudstvo, ki jo izvršuje neposredno in z volitvami po načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno (Ustava RS, 3. člen).

V ustavi lahko najdemo dva člena, ki govorita neposredno o obrambi države, in sicer: »Obramba države je za državljane obvezna, v mejah in na način, ki ga določa zakon. Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nazorov niso pripravljeni sodelovati pri opravljanju vojaških obveznosti, je treba omogočiti, da sodelujejo pri obrambi države na drug način« (Ustava RS, 123. člen).

»Vrsto, obseg in organizacijo obrambe nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretinsko večino glasov navzočih poslancev. Izvajanje obrambe nadzoruje državni zbor. Pri zagotavljanju varnosti izhaja država predvsem iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja« (Ustava RS, 124. člen).

⁶ Ustava je najvišji splošni pravni akt, s katerim država predpiše splošna načela in oblike svoje politične in družbene ureditve

V ustavi najdemo tudi člene in poglavja, ki posredno omenjajo obrambo ali zadeve v zvezi z njo. Ti pa so naslednji:

- da se smejo človekove pravice in temeljne svoboščine razveljaviti ali omejiti le za čas trajanja vojnega ali izrednega stanja, vendar le na način, da sprejeti ukrepi ne povzročajo neenakopravnosti (Ustava RS, 16. člen);
- da poklicni pripadniki oboroženih sil in policije ne morejo biti člani političnih strank (Ustava RS, 42. člen);
- da je protiustavno vsakršno spodbujanje k nasilju ali vojni (Ustava RS, 63. člen);
- da se vojno ali izredno stanje razglasi, kadar velika in splošna nevarnost ogroža obstoj države. O razglasitvi vojnega ali izrednega stanja, nujnih ukrepov in njihovi odpravi odloča na predlog vlade državni zbor. Državni zbor odloči o uporabi obrambnih sil, kadar pa se državni zbor ne more sestati, odloča o slednjih zadevah predsednik republike. Odločitev mora dati v potrditev državnemu zboru takoj, ko se ta sestane (Ustava RS, 92. člen);
- da je predsednik republike, ki predstavlja Republiko Slovenijo, vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil (Ustava RS, 102. člen);
- da kadar se državni zbor zaradi izrednega ali vojnega stanja ne more sestati, lahko predsednik republike na predlog vlade izdaja uredbe z zakonsko močjo. Slednji mora uredbe z zakonsko močjo predložiti v potrditev državnemu zboru takoj, ko se ta sestane (Ustava RS, 108. člen).

Tako ustava vsebuje temeljna načela zadevajoč obrambni sistem Republike Slovenije. Ostale zadeve pa so natančneje definirane v zakonih in drugih politično-normativnih aktih (Grizold 1999, 69).

4.2 Obrambni sistem Republike Slovenije

Obrambni sistem Republike Slovenije je namenjen njeni obrambi pred vojaško agresijo in drugimi nasilnimi posegi tujih oboroženih sil zoper njeno neodvisnost, samostojnost in ozemeljsko celovitost. Sestavljata ga vojaška in civilna obramba. To pomeni, da je obrambni

sistem sestavni del nacionalne varnosti Republike Slovenije, da so njegovi subjekti hkrati tudi subjekti nacionalno-varnostnega sistema in da je del nacionalno-varnostne politike.

Obramba in zaščita države temelji na določeni strategiji, sistemu, doktrini, ki se oblikuje v skladu z ustavo in pomeni celoto sprejetih vojaških političnih načel in stališč o ciljih, silah, sredstvih in načinu organiziranja delovanja obrambnega sistema. Ta vsebina se poveže v nastale dokumente in predstavlja doktrino obrambe države. Slednja je izhodišče za nadgrajevanje in razvoj obrambnega sistema. Subjekti odločanja in oblikovanja obrambnega sistema so najvišje vodstvo države, ki na podlagi poznavanja ocen, stališč in dognanj določi strategijo vojaško političnih ciljev oziroma t.i. vojaško doktrino. Slednja zajema celoto obrambnih dokumentov in znanstvenih izsledkov ter se nanaša na področje strategije, operative, taktike ali posamezne formacije oboroženih sil, lahko pa tudi samo na določena spoznanja vojne (Vršec 1988, 161–172).

V leta 1990 - 1991 je teklo obdobje priprav na osamosvojitve Slovenije, kar je pomenilo nujno potrebo po pripravi lastne vojaške sile in z njo povezanega obrambnega sistema. Zaradi takratne občutljive zakonodaje in nasprotnika, torej JLA, je bila priprava izvedena posebej pazljivo. Obrambni resor se je začel pospešeno razvijati po zmagi Demosa na čelu s sekretarjem za ljudsko obrambo Janezom Janšo. Ob razoroževanju TO in posredovanju Janeza Janše je v nekaterih občinah uspelo ustaviti akcijo oddajanja orožja, kar je pomenilo, da je pod nadzorom TO ostalo nekaj manj kot 30 % vsega orožja. Tako so se odnosi med slovenskim državno-političnim vodstvom in vodstvom JLA občutno zaostri. Zaradi nezaupanja v JLA in nadzora obveščevalne službe nad TO je vlada gradila svoj obrambni sistem in legalizirala MSNZ⁷ kot skrivno organizacijo. Vanjo so se vključevali prostovoljci, po večini pripadniki TO, in septembra 1990 je dosegla število 22.000. V vmesnem času se je sekretariat za ljudsko obrambo trudil pridobiti nadzor nad TO in z imenovanjem majorja Janeza Slaparja septembra 1990 uspel. Iz 30. razvojne skupine TO je pred osamosvojitvijo nastala 1. brigada MORiS. Spoznana je bila kot elitna specialna enota zunaj TO (Fischer in drugi 2005, 1328–1331).

Marca 1991 je Skupščina RS sprejela ustavni zakon, da naborniki slovenski državljani ne bodo več služili vojaškega roka v JLA, kar je znova sprožilo veliko ogorčenje z nasprotne

⁷ Manevrska struktura Narodne zaščite

strani. Novi zakon o vojaški dolžnosti, ki je stopil v veljavo maja 1991, je nedvoumno odredil, da slovenski državljani služijo vojaški rok v TO in organih za notranje zadeve. Republiški sekretariat za ljudsko obrambo je marca 1991 začel pripravljati dva centra za usposabljanje v Pekrah pri Mariboru in na Igu s prvim vpoklicem v sredini maja 1991. Ob zajetju obveščevalcev JLA je nastal tudi prvi konflikt z neposredno možnostjo oboroženega spopada v Pekrah, vendar se je po pogovorih napetost umirila. 29. marca 1991 je bil sprejet Zakon o obrambi in zaščiti, ki je določeval, da se bo Slovenija branila z oboroženim bojem in da njeno obrambo predstavljajo oborožene sile TO, Narodna zaščita in enota za zveze. Neposredno pred osamosvojitvijo se je TO skrivno z uvozom orožja dodatno oborožila in bila je pripravljena na oviranje premikov enot JLA (prav tam).

Tako je v Republiki Sloveniji s sprejetjem Zakona o obrambi in zaščiti ter Zakona o vojaški obveznosti marca leta 1991 skupaj z Ustavo decembra 1991 prišlo do podlage za delovanje obrambno-varnostnega sistema. Prav tako je sprejetje 96. in 97. amandmaja k Ustavi RS ter ustreznega ustavnega zakona za izvedbe na področju urejanja obrambnih priprav in organiziranja za oboroženo obrambo pomenilo, da ne sprejema zveznega vrhovnega poveljstva, utelešenega v predsedstvu SFRJ, nad svojo TO. S tem je TO prešla v republiško pristojnost. Posledično se je v odnosu RS in SFRJ močno povečala stopnja konfliktnosti in ob razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije pripeljala do intervencije, ki je trajala do 18. julija 1991, ko je zvezno predsedstvo sprejelo sklep, da se zvezna armada JLA v treh mesecih umakne iz prostorov Republike Slovenije. S tem dogodkom je prešla vsa efektivna oblast na vojaško-obrambnem področju v roke Republike Slovenije. V času »Brionov« pa je šlo le za sistemsko urejanje odcepitvenih zadev.

4.3 Zakon o obrambi in zaščiti

Skupščina Republike Slovenije je na sejah DPZ, ZO in ZZD 29. marca sprejela Zakon o obrambi in zaščiti ter ga objavila v Uradnem listi Republike Slovenije št. 15, dne 6. Aprila, z začetkom veljavnosti 14. 4. 1991.

Slednjega je sestavljalo 150 členov v XI poglavjih, ki so razdeljena na pomembnejša področja, in sicer: Splošne določbe, Pravice in dolžnosti državljanov pri uresničevanju obrambe in zaščite, Nosilci obrambnega sistema, Obrambne sile, Obrambni ukrepi, Zaščita in reševanje, Usposabljanje za obrambo in zaščito, Opravljanje dela na obrambnem področju,

Financiranje obrambe in zaščite, Kazenske določbe ter Prehodne in končne določbe (Zakon o obrambi in zaščiti 15/1991).

V splošnem Zakon o obrambi in zaščiti ureja organizacijo, priprave delovanja obrambnega sistema, v primeru, da bi bila ogrožena svoboda, neodvisnost in ozemeljska celovitost Republike Slovenije (prav tam).

Obrambni sistem tako obsega ukrepe in aktivnosti, ki jih izvajajo organi, organizacije, obrambne sile in drugi nosilci obrambnega sistema, z namenom odvrčanja agresije na državo. Nosilci oboroženega odpora so Teritorialna obramba, Narodna zaščita in Upravne zveze. Skupaj z neoboroženimi oblikami odpora in nosilci obrambnega sistema tvorijo celoto, imenovano obrambni sistem (prav tam).

4.4 Oborožene sile

Ustava RS in Zakon o obrambi in zaščiti sta leta 1991 priznavala prvine oboroženih sil, in sicer Teritorialno obrambo, Narodno zaščito, enote za zveze, sistem za zaščito in reševanje ter sistem za opazovanje in obveščanje. Temeljne funkcije teh elementov so bile odvrčanje od oborožene agresije ter zagotavljanje pravočasnega in organiziranega upiranja ob oboroženem napadu na državo.

Teritorialna obramba (TO)

Imela je dve temeljni funkciji: organiziranje in urjenje enot za oborožen boj, usposabljanje državljanov za druge oblike aktivne obrambe in izvajanje obrambnih operacij ob agresiji, kar pomeni, da so v vojni pripadniki TO tudi državljani, ki sodelujejo v narodni zaščiti (Grizold 1991, 174).

Za bojno delovanje pa so jo sestavljale naslednje formacije:

- RŠTO⁸,
- 7 PŠTO⁹,
- 27 ObmŠTO¹⁰,

⁸ Republiški štab teritorialne obrambe

⁹ Pokrajinski štab Teritorialne obrambe

- 85 skupin za oviranje,
- 92 protioklepni skupin,
- 6 bataljonov,
- 11 odredov, ki so bili sestavljeni kot četa,
- 33 odredov, ki so bili sestavljeni kot vod,
- 142 čet, baterij,
- 240 vodov,
- 59 oddelkov (Nanut 2004, 87–88).

Narodna zaščita (NZ)

NZ je organizirana oblika delovanja državljanov za opravljanje določenih varnostnih nalog, za vključevanje v oborožen boj in druge oblike odpora. K temu pa lahko izvršni svet občinske skupščine določi tudi organizacijo poslovnih organov in njim enakih organov podjetij, zavodov ali drugih organizacij (Grizold 1991, 174).

Upravne zveze (UZ)

So poseben sistem zvez na področju republiške in občinske uprave. Njihove naloge so vodenje zaščite in reševanja, obrambe na področju republike, službe za opazovanje in obveščanje ter so uporabne kot pristojna poveljstva oboroženih sil za državne organe in organizacije. So poseben, samostojno organiziran sistem zvez (prav tam).

4.5 Nacionalni varnostni sistem Republike Slovenije

Politična subjektiviteta Republike Slovenije zahteva oblikovanje novega nacionalno-varnostnega sistema. Z njim se zagotavlja svojim prebivalcem individualno in kolektivno varnost v najširšem smislu. Poleg zagotavljanja varnosti gre pri tem tudi za uresničevanje temeljnih funkcij, kot so: socialno-ekonomske, politične, psihosocialne, kulturne itd. (Jelušič in Grizold 1991, 14).

Težiti k skupnemu cilju, torej zaščititi in braniti državo pred zunanjimi vplivi, je potrebno opraviti kar najbolj učinkovito, optimalno in stroškovno čim bolj racionalno. Slovenska varnostna politika ima dva imperativa, in sicer varovanje ljudi, varovanje njihovih vrednot in varovanje materialnih stvari vključujoč zagotovitev ustrezne življenjske ravni. In drugič,

¹⁰ Območni štab Teritorialne obrambe

ustvariti možnosti za ohranjanje svoje suverenosti, nedotakljivosti s statusom vojaške in politične nevtralnosti (prav tam, 10).

Odločitev, da Slovenija vstopi v mednarodne integracije kot samostojna in suverena država je bila vselej pričakovana. Prve večstrankarske in svobodne volitve so pomenile prvo obliko legitimnega sistema, ki ga je izrazila volja ljudstva. Kot vzrok temu lahko navedemo notranja in zunanjepolitična dogajanja, saj se je nacionalna, ekonomska, politična in druga vprašanja reševalo v napačnih okvirih. Prav tako so bile preslišane in ignorirane vse slovenske pobude za reševanje teh zadreg. Posledično je slovenski politični vrh ukrepal v skladu z referendumsko voljo prebivalcev Slovenije in v skladu s pravico naroda do samoodločbe (Anžič 1997, 67).

Iz zgornjega odstavka lahko razberemo, da je bilo za mlado državo pomembno oblikovanje nacionalno-varnostnega sistema za zagotovitev varnosti države in prihodnje vključevanje Slovenije kot samostojne in suverene države v mednarodne varnostne organizacije. Temelj je bil sprejet 25. 6. 1991 s sprejetjem Ustavne listine o neodvisnosti in samostojnosti Slovenije. Na ta način je Slovenija prevzela vse funkcije oblasti na svojem ozemlju. Tudi po podpisu Brionske deklaracije 7. julija 1991, ko ji je bila naložena zamrznitev delovanja v smeri osamosvajanja, je po trimesečnem roku, torej 7. oktobra 1991, nadaljevala z utrjevanjem politične identitete navznoter in navzven. Z odhodom zadnjega vojaka JLA iz koprskega pristanišča je bil zaznamovan prevzem popolnega vojaškega in policijskega nadzora nad ozemljem Republike Slovenije (Grizold 1992, 60–61).

5 REPUBLIKA HRVAŠKA

Južna sosedna Republika Hrvaška (RH) ima precej podobno in istočasno pot k osamosvojitvi iz skupne bivše države SFRJ. Danes je ustavna država s polpredsedniškim sistemom, ki se oblikuje in razvija kot suverena in demokratična država. Oblast izhaja iz naroda in pripada narodu kot skupnosti svobodnih in enakopravnih državljanov. Tudi tu velja načelo delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno, z medsebojnim sodelovanjem in nadzorom nosilcev oblasti, kot ga določajo Ustava in zakoni RH (MVEP 2006).

Leta 1990 je Hrvaška naredila velik korak k osamosvojitvi s prvimi demokratičnimi volitvami maja in junija 1990. Po dvokrožnem večinskem volilnem sistemu je bila zmagovalka HDZ z 42 % glasov (Goldstein 2003, 378). To je pomenilo velik razkorak v odnosu med uradnim Zagrebom in srbsko manjšino, živečo na ozemlju RH, ki jo je podpirala JLA. Slednja je obsojala RH kot krivca za propad in razpad Jugoslavije in za neuresničeno idejo »Velike Srbije«. Srbska skupnost je s protestnimi dejanji najprej razorožila policijske postaje v Dalmaciji, bojkotirala šolski sistem in prekinila komunikacije z Zagrebom. Z referendumom je celo izglasovala Kninsko krajino za avtonomno (Goldstein 2003, 68–70). Z neuspešnim dogovarjanjem med obema stranema Hrvaška v aprilu 1991 izpelje referendum o neodvisnosti, ki ga državljani potrdijo z 92 % za osamosvojitve. Suverenost in samostojnost je Hrvaška tako kot Slovenija razglasila 25. junija 1991 (Goldstein 2003, 389–393). Za razliko od Slovenije je bila Hrvaška v načrtu JLA takoj po posredovanju in umiritvi strasti v Sloveniji, kjer pa so se načrti izjalovili in kjer so bili prisiljeni zapustiti ozemlje Republike Slovenije. Tako se je avgusta 1991 začela vojna na Hrvaškem. Konflikt je prerasel v mednacionalni spor ko je v vojno vstopila hrvaška manjšina v Bosni in Hercegovini. Nujno posredovanje velesil je prinesla Srbom na Hrvaškem precejšnjo avtonomijo, ki pa so jo zavrnili. Ker vojni kar ni bilo konca, je šele avgusta 1995 s posredovanjem Hrvaške vojske, z operacijo imenovana »Nevih¹¹« bilo osvobojeno vse zasedene ozemlje. V strahu pred morebitnim maščevanjem hrvaške strani je večina prebivalstva prebegnila čez mejo. Tako kot Slovenija je tudi Hrvaška dočakala prva mednarodno-pravna priznanja tujih držav in dokončno začela z izgradnjo državnega sistema na celotnem ozemlju RH (Goldstein 2003, 418–419).

¹¹ Hrvaško »Oluja«, vojaška operacija, ki so jo izvedle Oborožene sile Republike Hrvaške in policija, trajajoča od 4. do 7. avgusta 1995

5.1 Ustava Republike Hrvaške

Ustava Republike Hrvaške je bila sprejeta še pred razglasom osamosvojitve, in sicer 22. decembra 1990. Vsebuje 142 členov, med katerimi so zapisani pomembnejši splošni kot tudi obrambno usmerjeni členi.

V splošnih opredelitvah ustave lahko zasledimo, da je Republika Hrvaška ozemeljsko nedeljiva, demokratična in socialna država. Da ima oblast ljudstvo enakopravnih državljanov, ki jo izvršuje neposredno na volitvah (Ustava RH 1990, 1. člen). Da je suverenost nedotakljiva na celotnem ozemlju RH (2. člen) in da so svoboda, enakost, mir, spoštovanje človekove lastnine, vladavina prava ipd. vrednote, ki jih je potrebno spoštovati (3. člen). Oblast se deli po načelu delitve oblasti na zakonodajno (sabor¹²), izvršilno (vlada RH in predsednik RH) ter sodno vejo oblasti (vrhovno sodišče RH) (4. člen). Nadalje opredeljuje simbole države (11. člen), ter da so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in svoboščine kot tudi enakost pred zakonom (14. člen).

V državni ureditvi pa Ustava RH opredeljuje Hrvaški državni sabor, oblikovan kot dvodomni parlament. Sestavljata ga predstavniški in županijski dom (70. člen). Slednji ima najmanj 100 in največ 160 predstavnikov z mandatno dobo štirih let z možnostjo podaljšanja (71. in 72. člen). Predsednik Republike Hrvaške predstavlja državo navznoter in navzven z mandatno dobo petih let, največ dvakrat zaporedoma (94. in 95. člen). Je vrhovni poveljnik oboroženih sil in imenuje člane Sveta za narodno obrambo RH, ki mu tudi predseduje. Prav tako razglasi vojno ali mirno stanje na temelju odločitve sabora (100. člen). Vlada Republike Hrvaške ima izvršilno funkcijo oblasti (107. člen). Sestavljajo jo predsednik, podpredsednik, ministri in njeni drugi člani (108. člen). Odgovorna je predsedniku Republike in predstavniškemu domu sabora (111. člen). Sodno oblast opravljajo sodišča, kot najvišje pa deluje Vrhovno sodišče RH (Ustava RH 1990, 115. in 116. člen).

Členov, ki neposredno ali posredno zadevajo obrambo države je le pet. Enega izmed njih sem že omenil zgoraj, ostali štirje pa so naslednji: »Obrambne sile Republike Hrvaške ščitijo njeno suverenost in neodvisnost ter branijo teritorialno celovitost« (7. člen). »V času vojnega stanja ali neposredne ogroženosti neodvisnosti in edinstvenosti, velikih naravnih nesreč, se ustavna pravica lahko omeji (17. člen). Mandatna doba poslancev sabora RH se lahko podaljša samo v

¹² Hrvatski državni sabor ali hrvaški parlament

primeru vojnega stanja (6. člen). Predstavniški dom sabora odloča v vojnem in mirnem stanju (Ustava RH 1990, 80. člen).

5.2 Obrambni sistem Republike Hrvaške

Obrambni sistem RH je formalno-pravno urejen skozi Ustavo RH in z Zakonom o obrambi. Subjekti odločanja in oblikovanja obrambnega sistema so najvišje vodstvo države in imajo naslednje značilnosti. Hrvaški parlament–Sabor sprejema strategije, plane razvoja, daje letna poročila, odloča o višini sredstev za obrambo in nadzira delovanje varnostnega sistema (ZOO, 6. člen). Predsednik republike je vrhovni poveljnik Oboroženih sil in ima nalogo podajanja predlogov za ugotavljanje stanja neposredne ogroženosti RH, sprejema strategije, odloke o velikosti, sestavi vojaško-teritorialne razdelitve, skratka sprejema obča in osnovna pravila ravnanja v oboroženih silah (7. člen). Pristojnosti na področju obrambnega sistema imajo še Vlada RH, ki predlaga parlamentu obrambno strategijo ter daje letno poročilo o pripravljenosti obrambnega sistema, vodenju kadrovske politike in splošnem stanju v oboroženih silah (9. člen).

Ostali pomembnejši členi opredeljujejo dolžnosti še Ministrstvu za obrambo, ministru za obrambo, inšpektoratu za obrambo in glavnemu štabu oboroženih sil (ZOO, 10.–16. člen).

Začetek razvoja hrvaškega obrambnega sistema pa sega v leto 1990 s prvimi demokratičnimi volitvami in zmago HDZ na čelu s Franjem Tuđmanom. Novo vojsko je Hrvaška začela ustanavljati v okviru Ministrstva za notranje zadeve (MNZ) in v juniju 1990 ustanovila t.i. »Zbor narodne garde« (ZNG). Nosila je oznako kot posebna enota MNZ in bila javno prikazana ob razglasitvi osamosvojitve junija 1991. Tedaj je štela 60.000 vojakov in do podpisa sporazuma o prekinitev ognja januarja 1992 celo 200.000. Problem na Hrvaškem je predstavljal srbski del, ki je decembra ustanovil t.i. Republiko Srbsko krajino (RSK). Srbom je vseskozi finančno in vojaško pomagala JLA. ZNG, ob osamosvojitvi preimenovan v Hrvaško vojsko (HV), je bil slabo oborožen, posledično pa tudi zaradi razorožitve Teritorialne obrambe že pred nastankom ZNG JLA ni imela težke naloge zasesti kar tretjine ozemlja Hrvaške. Da pa so bili nameni Srbije v vojni resni, kažejo cilji, ki so si jih zastavili. Prvi cilj je bil preprečiti neodvisnost RH, če se ta ne uresniči, zasesti ozemlje na črti Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica. Če tudi tega cilja ne bi bilo mogoče doseči, pa zasesti čim večji del ozemlja, kolikor le lahko, počakati, da pride pod zaščito mednarodnih sil in narediti pogoje za

priključitev tega ozemlja ostalim srbskim ozemljem. V primeru propada vseh treh ciljev pa so nameravali preprečiti izselitev prebivalcev srbske narodnosti iz RH ter izboljšati demografsko sliko na ozemlju RH, kar je pomenilo nadaljevanje konfliktov v primeru poraza Srbije. Med kritičnimi spopadi za mesto Vukovar je marca 1992 prispela prva skupina mirovnih sil Združenih narodov (ZN), imenovana UNPROFOR¹³. Ker je bilo do leta 1995 še veliko bitk, pokolov in vojnih zločinov, bom zaključil s koncem vojne, ki se je zgodil z operacijo, imenovano »Nevihta« meseca avgusta 1995. Trajala je od 5. do 9. avgusta, ko je Hrvaška vojska osvobodila vseh 11.000 kvadratnih kilometrov ozemlja (Jane`s Sentinel 1999, 175–231).

5.3 Zakon o obrambi

Pomembno je povedati, da je imel Zakon o obrambi RH, ki je bil sprejet 26. junija 1991, tudi predhodnika. Imenoval se je Zakon o splošni ljudski obrambi¹⁴(ZSLO) in je bil sprejet 26. decembra 1990, torej le pol leta prej. Omenil bom pomembnejše člene iz slednjega zakona in kasneje prešel na pomembnejši Zakon o obrambi.

Torej, Zakon o splošni ljudski obrambi omenja in zadeva sestavine splošne ljudske obrambe, dolžnosti državljanov, političnih in drugih organizacij, Teritorialno obrambo, Civilno zaščito, službe obveščanja in ostale, ki zadevajo splošno ljudsko obrambo v RH (ZSLO 1990, 1. člen). Vsi že prej naštetimi imajo pravico in dolžnost sodelovati v okviru obrambe države (4.–11. člen). Za organizacijo ljudske obrambe so odgovorni Sabor RH, predsednik RH, Vlada RH, Republiški štab TO, Štab civilne zaščite RH, upravni organi RH in ostala republiška organizacija (39. člen). Sabor RH ima nalogo urejanja sistema in odloča o vprašanjih organizacije obrambe (40. člen). Predsednik RH zagotavlja edinstvenost in celovitost sistema obrambe, načrtuje obrambo in jo vodi v primeru vojne (41. člen). Vlada RH ima nalogo nadzorovati izvrševanje zakona in politike, ki zadeva ljudsko obrambo. Prav tako koordinira in usmerja delo upravnih in republiških organov v času priprav na ljudsko obrambo (43. člen). Teritorialna obramba ščiti suverenost in teritorialno celovitost. Sestavljajo jo vojaške enote, štabi in druge oblike organizacije, ki so del TO. TO je v stalni pripravljenosti in je aktivirana ob razglasitvi vojnega stanja. TO se organizira, pripravlja in usposablja za vodenje oboroženega boja. Odločitev o organizaciji manevrske strukture TO ima poveljujoči TO (57.–

¹³ United Nations Protection Force

¹⁴ Narodne novine 004/1991

102. člen). Skupaj ima Zakon o splošni ljudski obrambi 293 členov, medtem ko sta v Zakonu o obrambi zapisana 202 člena.

V Zakonu o obrambi že govorijo o Hrvaški vojski kot delu oboroženih sil. Slednje so temeljni nosilec oboroženega odpora v RH in v primeru ogroženosti neodvisnosti, svobode, teritorialne celovitosti ali v izrednih razmerah posredujejo nevarnosti primerno (ZoO 1991, 2.–4. člen). Vsak državljan ima dolžnost ščititi in braniti neodvisnost in teritorialno celovitost RH in s tem povezano vojaško obvezo, obvezo sodelovanja v civilni zaščiti ali katerem drugem organu, povezanim z delovanjem za obrambo države (5. člen). Oborožene sile so sestavljene iz Hrvaške vojske¹⁵ in Zbora narodne garde (38. člen). Definirane so kot oborožene sile, ki se organizirajo in pripravljajo v miru, sposobne pravočasne preprečitve presenečenja sovražnika in se v primeru njegovega napada uspešno zoperstavijo (40. člen). Pripadniki oboroženih sil morajo vedno in v vseh okoliščinah pri izvajanju bojnega delovanja spoštovati načela mednarodnega vojnega prava, ki se nanašajo na humano ravnanje z nasprotnikovimi ranjenci in ujetniki ter civilnim prebivalstvom (39. člen). Delijo se na zvrsti in rodove. Prvi so kopenska vojska, vojaško letalstvo in vojaška mornarica. Drugi so pehota, oklepno-mehanizirane enote, topništvo ali artilerija, inženirji, protizračna obramba, JBK¹⁶ obramba, enota za komunikacije in elektronsko delovanje (41. člen). Skupen obseg in število pripadnikov oboroženih sil določa vrhovni poveljnik, minister za obrambo pa uravnava nastajanje in razvoj mobilizacije (44. člen). Novačenje vojakov se začne z dopolnjenim 18. letom starosti, lahko pa tudi s 17. letom starosti, v primeru, če tako želi sam. V primeru neposredne ogroženosti neodvisnosti RH lahko predsednik na lastno presojo novači tudi osebe, ki so dopolnile 16 let (75. člen). Služenje vojaškega roka traja 10 mesecev (95. člen).

5.4 Oborožene sile

Hrvaška je z razorožitvijo Teritorialne obrambe v sredini maja leta 1990 začela z ustanovitvijo »Zbora narodne garde« kot posebne enote Ministrstva za notranje zadeve. Z zakonom o obrambi leta 1991 se ZNG in Teritorialna obramba prestrukturirata v Hrvaško vojsko (Rudolf 1999, 140–141). Ker je bilo bistvo v organu ZNG, bom opisal le slednjega in dodal nekaj besed tudi o novo nastajajoči HV.

¹⁵ Oružane snage Republike Hrvatske (OSRH) ali Hrvaška vojska so se razvile iz Zbora narodne garde 3. novembra 1991

¹⁶ Jedrska, biološka, kemična

Zbor narodne garde (ZNG)

Zbor narodne garde (ZNG) je naziv za profesionalno, uniformirano, oboroženo formacijo vojne organizacije za opravljanje obrambnih dolžnosti v Republiki Hrvaški. Organiziran je z »Odlukom o ustroju Zbora narodne garde« (odlokom o organizaciji Zbora narodne garde), ki ga je predsednik Franjo Tuđman uzakonil 20. aprila 1991. Zaradi zakonskih in političnih razlogov so bile te sile formalno organizirane v okviru ministrstva za notranje zadeve, ker je bila Hrvaška takrat še formalno v sestavi SFRJ. ZNG se je ustanovil kot odgovor na razorožitev Teritorialne obrambe v Hrvaški ter tudi zaradi nezmožnosti nove Hrvaške, da zagotovi teritorialno integriteto in funkcioniranje pravne države na svojem celotnem državnem področju (Wikipedia 2011c).

Formalne naloge ZNG so bile zaščita državne meje republike Hrvaške, zaščita nedotakljivosti državnega področja, zaščita motenja javnega reda in miru v večjem obsegu, zaščita pred terorističnim in drugim nasilnim delovanjem oziroma oboroženim uporom, zaščita letališč in zračnega prometa, obale in morja, dajanje pomoči pri odpravljanju posledic v primeru splošne nevarnosti povzročene zaradi naravnih in drugih nesreč, zaščita določenih oseb, prostorov in druge zakonsko potrjene zadeve. Po prvih sestankovanjih je bilo mišljeno kot poveljstvo in štiri delovne brigade 16 rezervnih brigad in 9 rezervnih samostojnih bataljonov ZNG. Skupaj naj bi rezerva štela 38.726 pripadnikov. Sestava rezervne enote je temeljila na bojnem stanju rezervne policije (prav tam).

Prve brigade ZNG so bile predstavljene hrvaški javnosti na svečani prireditvi 28. maja 1991. Na paradi so prejele svojo zastavo in prisegle na stadionu NK Zagreb v Krajncičevi ulici. Danes se ta dan slavi kot dan oboroženih sil Republike Hrvaške in dan Hrvaške kopenske vojske (prav tam).

Sile, ki so leta 1991 vstopile v boj, so bile maloštevilne, slabo oborožene in slabo opremljene, in iz političnih in drugih razlogov niso bile vojaško organizirane v enotno sestavo vodenja in poveljevanja, čeprav je 30. julija 1991 bilo formirano poveljstvo ZNG pod vodstvom Martina Špeglja. S koncem julija in začetkom avgusta 1991 so bila osnovana poveljstva za južno Slavonijo, Banijsko-Kordunsko področje, Ličko področje, srednjo in severno Dalmacijo in južno Dalmacijo, kar je pomenilo poskus, da se poveljstvo ZNG Republike Hrvaške razbremeni neposrednega poveljevanja vsem enotam. V avgustu je bilo ustanovljeno tudi poveljstvo Zagrebškega korpusa ZNG. Upravljanje poveljevanja z bojnimi enotami so imeli

tudi krizni štabi, ki so bili organizirani na vseh nivojih upravne strukture, od občine do Republike (prav tam).

Tako so do 12. avgusta 1991 bile ustanovljene štiri brigade, s čimer je sestava ZNG zaokrožena v celoto obrambnega sistema Republike Hrvaške. Hrvaške oborožene sile so štejele okoli 60.000 pripadnikov, od tega jih je bilo 30.000 v sestavi Ministrstva za notranje zadeve (prav tam).

S sprejetjem zakona o obrambi septembra 1991 so oborožene sile reorganizirane in preimenovane v enotno Hrvaško vojsko (HV). 21. septembra 1991 se je ustanovil generalštab Hrvaške vojske (GSHV) z načelnikom generalom Antonom Tusom na čelu. V Hrvaški vojski je ZNG zabeležen kot profesionalna sestava. Rezervni sestavi ZNG in Teritorialne obrambe se preoblikujeta v rezervno sestavo Hrvaške vojske. Kot zanimivost je imel ZNG v svoji sestavi tudi posebno enoto, imenovano »Satniju hrvatskih umjetnika«, ki so jo sestavljali Hrvaški umetniki. Slednji so izrazili željo, da se kot prostovoljci borijo za svojo državo (prav tam).

Hrvaška vojska (HV)

Zakon o obrambi RH, sprejet septembra 1991, ustanavlja Hrvaško vojsko (HV) v 38. členu tega zakona. Deli jo na zvrsti in rodove.

Zvrsti so:

- kopenska vojska,
- vojaška mornarica,
- vojaško letalstvo in protizračna obramba.

Rodovi so:

- pehota,
- oklepne enote,
- artilerija,
- inženirstvo,
- pomorstvo,
- letalstvo,

- protizračna obramba,
- JBK obramba,
- zveze in elektronsko delovanje. (ZoO 1990, 41. člen)

5.5 Nacionalno varnostni sistem Republike Hrvaške

Vsaka država deluje v okviru maksimiranja svoje moči, s katero si zagotovi preživetje. V preteklosti se je slednje dogajalo na dva načina. Prvič s povečevanjem svoje vojaške moči in drugič z vključevanjem v mednarodno skupnost. To je predvsem odvisno od politične volje države nanašajoč se na razreševanje konfliktov.

Izgradnja in organizacija sistema nacionalne varnosti Republike Hrvaške se je v marsičem razlikovala od sistemov drugih tranzicijskih držav:

- Hrvaška je svoj sistem gradila v času vojne, ko so funkcionalni imperativi prevladovali nad drugimi;
- oborožene sile ne izhajajo iz prejšnjega režima, temveč so organizirane na novo;
- v času agresije nad državo so bili pozorni na organizacijo Hrvaške vojske in druge elemente sistema nacionalne varnosti. Ni pa se dajalo pozornosti izgradnji in nadzoru demokratičnih komponent nove države (Tatalović 1999, 355).

V orisu ustave RH je omenjeno, da je primarni in najpomembnejši nacionalni interes zaščita vrednot. Prvi temeljni interes je preživetje in zaščita neodvisnosti, suverenosti in teritorialne celovitosti RH. Slednji vsebuje preživetje samostojne in avtonomne države, ohranitev trajnega miru, ozemeljsko celovitost in nedotakljivost ter obrambo nacionalnega ozemlja in meja, demografsko reprodukcijo prebivalstva, zaščito prebivalstva in njihovih potreb, nevtralizacijo in preprečitev vseh groženj preživetju kot tudi ohranitev okolja. Ti interesi predstavljajo razlog za organizacijo državne obrambe, vključno z oboroženimi silami. Celovito zagotavljanje nacionalne varnosti Hrvaške vključujejo dosego miru v regiji in mirno reševanje konfliktov, uveljavljanje demokracije kot tudi svobodnega trga in pravne države ter najpomembnejše, vključitev Hrvaške v globalne, regionalne in podregionalne multilateralne integracijske procese.

V času po osamosvojitvi, ki je bila predpogoj za oblikovanje nacionalno-varnostne politike, je Hrvaška z nekaterimi sosednjimi državami delila nezaupljiv in nepotrebno sovražen odnos zaradi poudarjanja kulturno-civilizacijskih razlik in ekstremnega pesimizma glede procesov globalizacije in evropske integracije. Omeniti je potrebno tudi to, da Hrvaška ob osamosvojitvi do leta 2002 ni sprejela nobenega ustreznega dokumenta, ki bi opredeljeval nacionalne interese in nacionalno-varnostno strategijo. Zunanje grožnje so bile z operacijo, imenovano »Nevihta«, odpravljene, vendar se je režim odločil za intenzivno politizacijo oboroženih sil. V nadaljevanju je neprimeren parlamentarni nadzor nad oboroženimi silami in Ministrstvom za obrambo poslabševal negativne trende in zahteval reorganizacijo Hrvaškega nacionalno-varnostnega sistema. Slednje se je zgodilo šele leta 2002 s sprejetjem Strategije o nacionalni varnostni in Obrambne strategije (Tatalovič 2002, 467–477).

6. SLOVENSKO –HRVAŠKI VOJAŠKI SPORAZUM

Nastanek slovensko-hrvaškega sporazuma sega v začetek leta 1991, natančneje 20. januarja 1991, s podpisom štirih ministrov oziroma republiških sekretarjev, za Slovenijo ministra za notranje zadeve Igorja Bavčarja in za ljudsko obrambo Janeza Janše, ter za Hrvaško njuna kolega Josipa Boljkovaca in Martina Špegelja (Pesek 2007, 422–423). Vsebinsko je bil zelo kratek, v njem pa je bilo med drugim zapisano: »Slovenija in Hrvaška bosta skupaj pripravljali odpor in v primeru agresije JLA na eno ali drugo državo tej agresiji tudi skupno nasprotovali« (Janša v Perovšek 2002, 367). V njem je bilo zapisanih osem temeljnih ukrepov v primeru oboroženega napada JLA v obeh republikah, in sicer razglasitev samostojnosti in odpoklic predstavnikov iz federacije, prekinitev financiranja federacije, obvestiti Varnostni svet OZN¹⁷ in zahtevati intervencijo mirovnih sil, poziv državljanom zapustiti JLA, zaplenitev lastnine federacije na svojem ozemlju, ukinitve oskrbe enot in ustanov JLA, uporaba vseh zakonitih sredstev za zaščito in obrambo demokratične ureditve in suverenosti ter sprožitve postopkov vseh pristojnih pravosodnih organov proti vsem pripadnikom JLA, ki bodo sodelovali v nasilnih akcijah. Z objavo v Hrvaškem Globusu ga je videl tudi uradni Beograd, ki je po mnenju Špegelja uvidel, da priprave tečejo in oborožitev obstaja. Njegova ocena o zavezništvu takrat je bila sama po sebi naravna (Pesek 2007, 422–423). Ob agresiji JLA na Slovenijo pa se Hrvaška ni vpletla v spopad in je posledično enostransko kršila dogovor o skupni obrambi. Špegelj je označil to potezo Hrvaške kot izdajo zaveznika, še več, izdajo proti lastnemu narodu. Kot vzrok nespoštovanja dogovora pa navaja predsednika Hrvaške Franja Tuđmana, saj je slednji mimo vseh ostalih sklepal »mafijske« dogovore s predsednikom Srbije Slobodanom Miloševićem, ki mu je zagotavljal, da do napadov na Republiko Hrvaško ne bo prišlo (Špegelj 2001, 196). Je pa hrvaški predsednik slovenskega kolega Kučana pisno obvestil, da vrhovni državni svet obsoja napade JLA na suvereno in samostojno Slovenijo ter da se bo Hrvaška zoperstavila uporabi svojega ozemlja za nasilne akcije proti severni sosedu (Pesek 2007, 422–423).

¹⁷ Organizacija združenih narodov je mednarodna organizacija, ustanovljena 1945 v San Franciscu (ZDA)

7 PRIMERJALNI OBRAMBNI SISTEM SLOVENIJA–HRVAŠKA 1991

Obrambni sistem je organizacija sil in sredstev za opravljanje obrambnih funkcij družbe pred različnimi viri ogrožanja znotraj ali zunaj meja. Za to je najprej potrebna formalno-pravna podlaga, ki so je leta 1991 v Sloveniji sestavljali Ustava RS, Zakon o obrambi in zaščiti, Zakon o vojaški obveznosti in drugi dokumenti, ki se nanašajo na področje obrambe. Prav tako tudi na hrvaški strani sprejmejo Ustavo RH in Zakon o obrambi, ki natančneje razdelita politične pristojnosti posamezne države in obrambne sile zadevajoč obrambni sistem.

REPUBLIKA SLOVENIJA

Državni zbor RS določa temeljne usmeritve za organizacijo in izvajanje obrambe. Pri tem razglasi izredno ali vojno stanje na predlog vlade, kadar grozi nevarnost obstoja države. Odloči o splošni mobilizaciji oboroženih sil v izrednem stanju, sprejema splošne dolgoročne programe razvoja oboroženih sil, nadzira organizacijo, priprave in izvajanje obrambe države (Zakon o obrambi in zaščiti 1991).

Vrhovni poveljnik oboroženih sil je predsednik republike, ki na predlog vlade razglasi izredno ali vojno stanje, če se državni zbor ne more sestati. V izrednem ali vojnem stanju sprejema uredbe z zakonsko močjo, ki se nanašajo na obrambo, če se državni zbor ne more sestati ter odloča o uporabi oboroženih sil, če se državni zbor ne more sestati (prav tam).

Vlada RS usklajuje organizacijo priprave in vodi izvajanje vojaške in civilne obrambe. Neposredno vodi civilno obrambo z usklajeno vojaško obrambo. Lahko imenuje operativne štabe obrambe, tudi za posamezna območja države, ki so odgovorni državnemu operativnemu štabu obrambe (prav tam).

Pod oborožene sile uvrščamo Teritorialno obrambo, Narodno zaščito in Upravne zveze. Primarna sila je bila Teritorialna obramba z nalogo organiziranja in urjenja enot za oborožen boj in usposabljanje državljanov za druge oblike aktivne obrambe ter izvajanje obrambnih operacij ob agresiji. Kar pomeni, da so v vojni pripadniki TO tudi državljani, ki sodelujejo v narodni zaščiti (Grizold 1991, 174).

Narodna zaščita je bila organizirana oblika delovanja državljanov za opravljanje določenih varnostnih nalog in za vključevanje v oborožen boj ter druge oblike odpora (prav tam).

Upravne zveze pa so bile poseben sistem zvez na področju republiške in občinske uprave. Njihova naloga je bilo vodenje zaščite, reševanja in obrambe na področju republike, delovale so kot služba za opazovanje in obveščanje ter so imele nalogo pristojnosti poveljstva oboroženih sil za državne organe in organizacije. Bile so poseben, samostojno organiziran sistem zvez (prav tam).

REPUBLIKA HRVAŠKA

Sabor, natančneje Zastopniški dom, sprejema predpise, ki se nanašajo na obveznosti, ki jih nacionalna obramba nalaga državljanom, ter potrjuje osnovna določila organizacije obrambe republike. Županijski dom predlaga zastopniškemu domu zakone in razpis referendumov. Slednji je le posvetovalni del (Tatalović 1996, 134).

Predsednik republike je vrhovni poveljnik oboroženih sil in ima na razpolago Vojni kabinet kot svetovalno telo, svetovalca za obrambo in Urad za nacionalno varnost. Potrjuje načrte razvoja oboroženih sil, osnove organizacije, strukturo upravljanja in poveljevanja oboroženim silam, predpisuje uporabo oboroženih sil, določa smernice za zagotavljanje ukrepov pripravljenosti in mobilizacije oboroženih sil. Potrjuje kadrovske politike in politiko oboroževanja oboroženih sil. Predstavlja oborožene sile v državi in izven nje (Zakon o obrambi 1991).

Vlada RH predlaga saboru sprejetje zakonov z obrambnega področja. V primeru, da sejo vodi predsednik republike, lahko sprejema predpisane odločitve glede obrambne politike izoblikovanja obrambe. Vlada RH predlaga načrt obrambe in načrt varnostne politike. Predlaga ukrepe za razvoj obrambne politike. Predlaga način zagotavljanja in višino sredstev za financiranje posebnih nalog. Izvaja ukrepe za ustvarjanje in zagotavljanje blagovnih rezerv, ki so nujne v primeru vojne. Potrjuje obrambne in varnostne načrte teles državne uprave. Sprejema svoj obrambni in varnostni načrt. Spremlja in usmerja razvoj ter proizvodnjo orožja in vojne opreme, promet teh sredstev in v zvezi s tem sprejema potrebne ukrepe. V času vojne ali izrednih razmer zagotavlja izvajanje ukrepov mobilizacije na območju RH. Zagotavlja prehod teles državne uprave z organizacije v času miru na vojno organizacijo in izhod na vojne lokacije. Zagotavlja vrnitev državljanov Republike Hrvaške iz tujine in sprejema ukrepe za izpolnjevanje prevzetih mednarodnih obveznosti glede ravnanja z vojnimi ujetniki, tujimi državljani in njihovim premoženjem (prav tam).

Pod oborožene sile v RH uvrščamo Zbor narodne garde in iz slednje kasneje izpeljano Hrvaško vojsko. Sile ZNG so pomenile formalno organizacijo v okviru Ministrstva za notranje zadeve in so nastale kot odgovor razorožitve Teritorialne obrambe. Naloge ZNG so bile zaščita državne meje republike Hrvaške in zaščita nedotakljivosti državnega področja, zaščita motenja javnega reda in miru v večjem obsegu, zaščita pred terorističnim in drugim nasilnim delovanjem oziroma oboroženim uporom, zaščita letališč in zračnega prometa, obale in morja, dajanje pomoči pri odpravljanju posledic v primeru splošne nevarnosti. povzročene zaradi naravnih in drugih nesreč, zaščita določenih oseb, prostorov in drugih zakonsko potrjenih zadev. V začetku bojev so bile maloštevilne, slabo oborožene in slabo opremljene. Avgusta 1991 so štejele okoli 60.000 pripadnikov, od tega 30.000 v sestavi Ministrstva za notranje zadeve (Wikipedia 2011c).

S sprejemom zakona o obrambi septembra 1991 se oborožene sile RH organizirajo in preimenujejo v enotno Hrvaško vojsko z načelnikom generalštaba HV Antonom Tusom na čelu (prav tam).

Tabela 1: Primerjalna tabela obeh držav

	Slovenija	Hrvaška
Plebiscit za neodvisnost	23. 12. 1990	19. 5. 1991
Sprejetje Zakona o obrambi	29. 3. 1991	26. 6. 1991
Sprejetje ustave	28. 12. 1991	22. 12. 1990
Oborožene sile	Teritorialna obramba	Zbor narodne garde
Razglasitev neodvisnosti	25. 6. 1991	25. 6. 1991
Začetek vojne	27. 6. 1991	avgust 1991
Konec vojne	6. 7. 1991	7. 8. 1995

8 SKLEP

Slovenijo in Hrvaško je leto 1991 zaznamovalo kot leto burnih političnih, vojaških in drugih premikov. Pravzaprav sta državi začeli korakati po poti k osamosvojitvi iz prej skupne države SFRJ, sprejeli sta odločitev za neodvisnost na plebiscitu, organizirali volitve, sprejemali ustavno in zakonsko pravno-formalno podlago, ustanavljali oborožene sile, jo opremljali in gradili vsaka svoj obrambni sistem na principu medsebojne pomoči. Tako lahko posledično skozi diplomsko delo opazimo številne podobnosti v samih zapisih obeh ustav, oblikovanih in kasneje sprejetih zakonih vezanih na obrambni sistem, razporeditvi nalog posameznih političnih teles kot tudi v skrivnem organiziranju lastnih oboroženih sil. Hipotezo, postavljeno v začetku dela, ki se glasi: »Obrambna sistema Slovenije in Hrvaške sta se izoblikovala izolirano, brez pomoči svetovnih sil, z zelo omejenimi sredstvi pa sta državi enako uspešno odbili napade agresorja JLA«, lahko z vso gotovostjo potrdimo. Veliko težje je poiskati bistvene razlike med državama. Eno teh posebnosti, neodvisno od obrambnega sistema, lahko omenimo kot posledico geo-strateškega položaja, zaradi česar je bila Hrvaška v vojni praktično več kot štiri leta, medtem ko je bila Slovenija deležna desetdnevne vojne. Pri tem je pomembno poudariti, da je glavni krivec za nastalo situacijo v Republiki Hrvaški predvsem nacionalna naseljenost hrvaškega ozemlja. Slednjega so predvsem v južnih delih naseljevali Srbi, ki se nikakor niso hoteli sprijazniti z odcepitvijo Hrvaške od bivše skupne države. Šele leta 1995 jim je z operacijo »Nevihta« uspelo dokončno zlomiti samooklicano Republiko srbsko Krajino. Kakorkoli, obe državi sta razglasili svojo neodvisnost 25. junija 1991 in zaživel vsaka zase. 7. 7. 1991 je posredovala Evropska skupnost in sprejeta je bila Brionska deklaracija, ki je med drugim predvidevala, da Slovenija in Hrvaška za tri mesece zamrzneta svoje osamosvojitvene načrte, praktično pa ni spremenila ničesar. Lahko jo tolmačimo celo kot pozitivno, saj agresorju ni dopuščala uporabe oborožene sile. Kljub začetnemu negativizmu s strani ostalih držav in kasnejšemu preobratu sta se obe uspešno pridružili veliki evropski družini. Najprej s priznanjem druga druge in kasneje z mednarodnopravnimi priznanji vseh ostalih.

9 LITERATURA

Anžič, Andrej. 1997. *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Bebler, Anton. 1991. "JLA" pred izzivom politične demokracije. *Teorija in praksa* 28 (8/9): 983–997.

Blažič, Viktor, Anton Bukovnik in Biserka Debeljak, ur. 2006. *Enotni v zmagi*. Ljubljana: Nova revija.

Bučar, France. 2007. *Rojstvo države*. Radovljica: Didakta.

Fischer, Jasna, Žarko Lazarevič, Ervin Dolenc, Jurij Perovšek, Bojan Godeša, Zdenko Čepič in Aleš Gabrič, ur. 2005. *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjenja Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848-1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Goldstein, Ivo. 2003. *Hrvatska povijest*. Zagreb: Liber.

Grizold, Anton. 1991. *Obrambni sistem republike Slovenije: stanje in perspektive nadaljnega razvoja*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.

--- 1992. *Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. Razpotja nacionalne varnosti: obramboslovne raziskave v Sloveniji*. Ljubljana: FDV.

--- 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.

Guštin, Damijan, Aleš Gabrič, Vladimir Prebilič, Jože Prinčič, Cirila Toplak in Andreja Valič. 2008. *Osamosvojitev Slovenije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

- Jane's Sentinel. 1999. *Security assesstment of Croatia*. London: Ministry of defence.
- Jelušič, Ljubica in Anton Grizold. 1991. Nacionalna varnost Slovenije. *Revija Obramba* 23 (4): 10–15.
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. 2006. *Političko uređenje*. Dostopno prek: <http://www.mvep.hr/MVP.asp?pcpid=65> (23. november 2011).
- Nanut, Karlo, Janez Butara in Damijan Guštin, ur. 2004. *Vojna za Slovenijo 1991*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
- Perovšek, Jurij, ur. 2002. *Slovenska osamosvojitev 1991*. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.
- Pesek, Rosvita. 2007. *Osamosvojitev Slovenije*. Ljubljana: Nova revija.
- Repe, Božo. 2002. *Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije*. Ljubljana: Modrijan.
- Rudolf, Davorin. 1999. *Rat koji nismo htjeli*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Špegelj, Martin. 2001. *Sjećanja vojnika*. Zagreb: Znanje.
- Tatalovič, Siniša. 1996. *Upravljanje u političkim sustavima i sustavima obrane*. Zagreb: Defimi.
- 1997. Analiza vojne na Hrvaškem. *Teorija in praksa* 34 (1): 99–118.
- 2002. Izhodišča nacionalne varnosti Republike Hrvaške. *Teorija in praksa* 39 (3): 467–477.
- Anton Grizold in Vlatko Cvrtila. 1999. *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Ustava Republike Hrvatske (URH). Narodne novine 56/1990. Dostopno prek: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232289.html> (27. november 2011).

Ustava Republike Slovenije (URS). Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (12. november 2011).

Vršec, Milan. 1988. *Sodobna varnost in družbena samozaščita v SFRJ*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Wikipedia. 2011a. *Međunarodno priznanje Hrvatske*. Dostopno prek: http://hr.wikipedia.org/wiki/Me%C4%91unarodno_priznanje_Hrvatske (25. november 2011).

--- 2011b. *OS SFRJ*. Dostopno prek: http://hr.wikipedia.org/wiki/Predlo%C5%BEak:OS_SFRJ (11. november 2011).

--- 2011c. *Zbor narodne garde*. Dostopno prek: http://hr.wikipedia.org/wiki/Zbor_narodne_garde (29. november 2011).

Zakon o obrambi (ZOO). Narodne novine 033/2002. Dostopno prek: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/308468.html> (27. november 2011).

Zakon o obrambi (ZoO). Narodne novine 049/1991. Dostopno prek: <http://cadial.hidra.hr/searchdoc.php?query=%22uredba+o+unutarnjem+ustrojstvu+i+n+a%C4%8Dinu+rada%22&searchTitle=on&resultdetails=basic&lang=hr&resultoffset=0&annotate=on&bid=UPIHzG%2BzeYJNlJdpbBIFmw%3D%3D> (28. november 2011).

Zakon o obrambi in zaščiti (ZOZ). Ur. l. RS 15/1991. Dostopno prek: <http://www.ius-software.si/Register/Besedilo.aspx?SOPI=Z9122BAO&Datum=1995-01-14%2000:00:00&Doc=Zakoni> (13. november 2011).

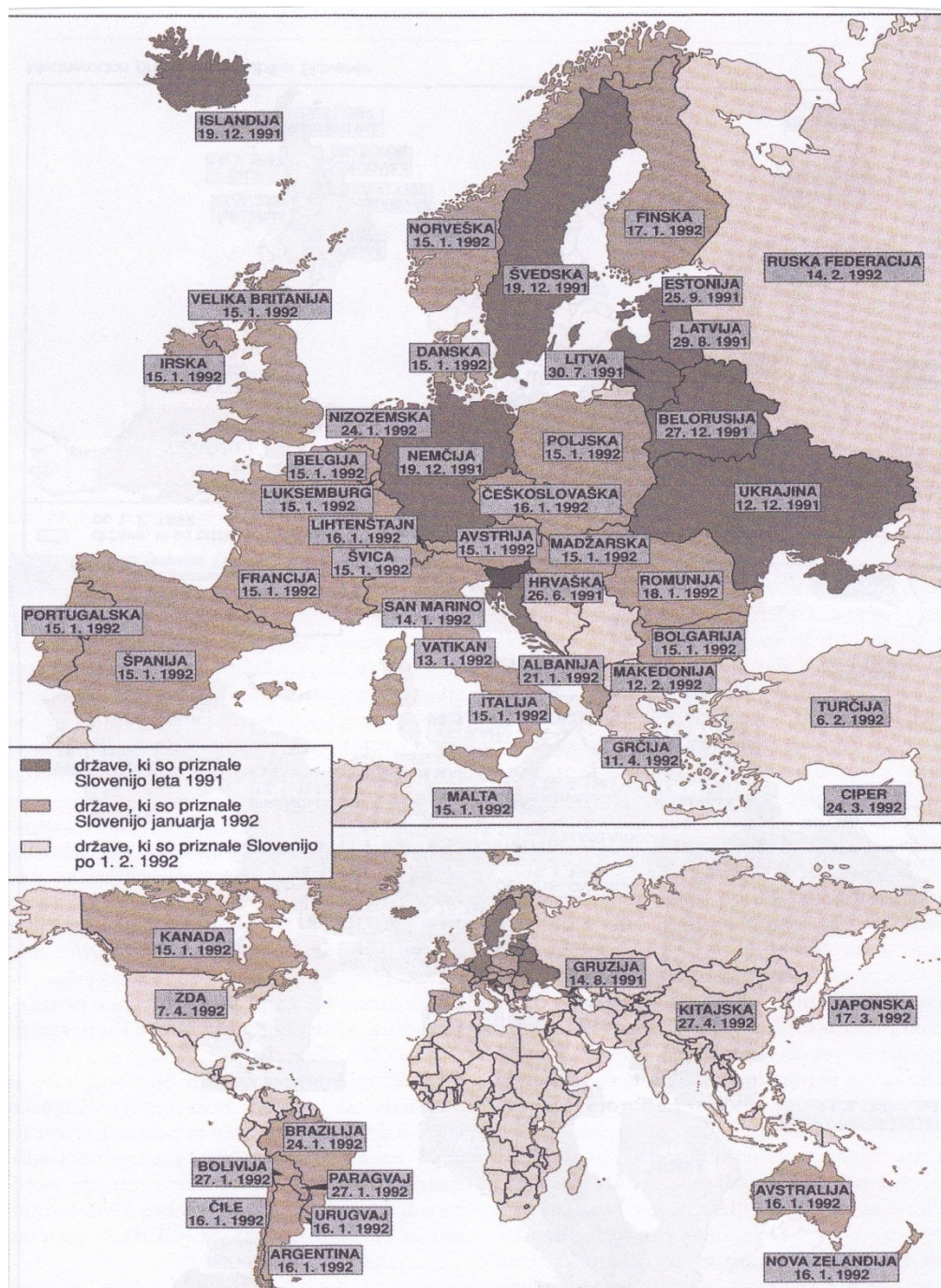
Zakon o splošni ljudski obrambi (ZSLO). Narodne novine 004/1991. Dostopno prek:
<http://cadial.hidra.hr/searchdoc.php?query=ure%C4%91enje&searchText=on&searchTitle=on&searchDescriptors=on&filtereuchapter=all&resultlimitnum=10&filterfields=35324&lang=en&action=search&filteracttype=34118&resultoffset=60&annotate=on&bid=Q0c6iEXMB78zTVh%2B5EQVbw%3D%3D> (12. november 2011).

Priloga A: Mednarodno priznanje Republike Hrvaške

Država	Datum
Slovenija	26. 6. 1991
Litva	30. 7. 1991
Nemčija	15. 1. 1992
Vatikan	13. 1. 1992
Italija	15. 1. 1992
Avstrija	15. 1. 1992
Madžarska	15. 1. 1992
Albanija	21. 1. 1992
Francija	15. 1. 1992
Španija	15. 1. 1992
Švedska	16. 1. 1992
Velika Britanija	15. 1. 1992
Rusija	17. 2. 1992
ZDA	7. 4. 1992
Avstralija	16. 1. 1992
Kitajska	27. 4. 1992

Vir: Wikipedia (2011a).

Priloga B: Mednarodno priznanje Republike Slovenije

Vir: Fischer in drugi (2005, 1377).